

ИЗЛАЗИ
уторником, четвртком
и недељом

ЦЕНА:
ЗА 1 МЕСЕЦ 1 ДИНАР
ИЛИ 1 КРУНА

Претплату примају све
поште у Србији и
иностранству

ЗВЕЗДА

ПОРОДИЧНИ ЛИСТ

ПРЕТПЛАТУ ТРЕБА СЛАТИ:
Стеви М. Веселиновићу
проф. Богословије

НЕПЛАЋЕНА ПИСМА
НЕ ПРИМАЈУ СЕ

Рукописи не враћају се.

УРЕДНИШТВО СЕ НАЛАЗИ:
Кнежев Споменик бр. 9.

БРОЈ 10 ПР. ДИН.

Уредник: *Јанко М. Веселиновић*

БРОЈ 10 ПР. ДИН.

Претплатницима.

Од идућег броја „Звезда“ почиње излазити двапут недељно и то четвртком и недељом. Томе је једини узрок што претплату врло неуредно примамо. И ако је истекло тромесечје и ако „Звезда“ има преко 2000 претплатника, врло је мали број оних који су претплату положили. А како су издаци око листа врло велики, то да не би довели у питање сам опстанак листа, принуђени смо да предузмемо горње средство, но с тим, да у најскоријем времену, чим претплата буде покупљена, почне лист и даље излазити трипут недељно као што је и до сад.

Према овоме надамо се да ће сваки прави пријатељ „Звезде“ похитати с претплатом, а нарочито апелујемо на наше личне пријатеље и молимо их да се не оглуше овој нашој молби.

У исти мах јављамо да ће од сад поједини бројеви „Звезде“ бити продавани по 20 пара динарских и да је према томе куд и камо згодније положити претплату код поште или у уредништву.

Уредништво се налази код Кнежева Споменика.

Претплата је један динар месечно.

Поруџбине без новаца не важе.

Уредништво „ЗВЕЗДЕ“.

НА МАТЕРИНУ ГРОБУ

Полегла бледа тама;
Звездана нојца хладна...
Ја стојим овде сама
Ушла срца јадна.

Снужено жбуње гуето
На гробљу шушти плашно...
Како је овде пуето!
Како је овде страшно!

Све дубља рана бива,
Доста сам суза лила —
О, жељо, жељо жива!
О, мајко, мајко мила!

Мали ми братац дош'о...
О тужан! о сирома!
Ето ме, ето брацо!
Сад ћемо поћи дома!

Ал' он ми збори сузно:
„Не ид'мо дома, сешко!
„Дома је тако тужно!
„Дома је тако тешко!“

„Остан'мо ту, у крају
„Где она мирно пева,
„Где ситне звезде сјају,
„Где мали попац пева...“

Вера И.

ОЧЕВО СРЦЕ

— Ж И В. Д. П А В Л О В И Ћ —

Первозно и скоро љутито корачаше крупним корацима по раскошно намештеној соби Јован Петровић, богати пензионар. Мало мало на би застао, и као да с неким разговара, изнео би напред десну руку, доказујући како је његова љутња основана и како се он не може довољно да начуди, од куд у његове Каће, његове лепе и као јагње мирне и наивне кћери, толико смелости да она каже својој матери, а његовој жени, како она... ох, она... његова мирна, стидљива Каћа, из све душе воли Богдана, сина сиромашне његове кирајџике, који је писар неког министарства.

... Па, каже, пусти ти своје дете да прави познанство! — продужаваше ражљућени отац. — Ама затвори га у кућу до удадбе, па не пуштај никуд... Какве забаве, какве шетње! Права будалаштина!... Па још ти романи, који само залуђују тако младе, тако наивне душе, као што је у моје Каће. Ма у кога се, само да ми је да знам, загледала! Обичан писарчић! Веле, свршио је права. Чудна посла!... Ја сам учио само четири разреда гимназије, па ми је боље него онима, који су већ оседели учећи... Па бар да је богат, да им је осигурана будућност. Овамо једва ми плаћа кирију, а, син мајчин, већ се загледао у моју Каћу! Шта вели: богата, лепа, млада. Дивота!... Е, нећеш, мој соколе! Избићу ја и теби и њој то из памети... Још данас ћу им отказати стан.....

И што је више надао у ватру и љутњу, све је брже корачао. Тако иђаше по соби још неко време, па погледа на сат. Беше већ три сата после подне. А како у то време имађаше нека посла, он дохвати шешир и пође. Прође кроз собу, у којој је, у једном углу, на столици седела Каћа, јецајући, а на другој његова жена, везући нешто, али са тужним погледима, и не осврнувши се на њих, изиђе из куће.

Време беше топло а дан сунчан. Он пође полако ладовином, пушећи цигару, и, од времена на време, климаташе главом, којом је иказивао поред неколико речи, чуђење:

— О, да ми је да знам само у шта се загледала!...

Иде он тако, кад на углу улице примети како доста журно иде један његов стари пријатељ, лекар. Поздрави се с њим, па опазивши у њега доста бледо и тужно лице, заустави га:

— Шта је?

— Помисли само: моја сестричина...

— Да није умрла? узвикну Јован.

— Још је мало требало. Али, хвала Богу, стигао сам баш на време... Јадна моја сестра,

она би од туге полудела. Да знаш само како ју је волела! Имати само то једно дете у оноликом богатству и изгубити га, у цвету младости, из своје глупости... Помисли само!

— Каква глупост? зашта зачуђено Јован, не разумевајући шта ће лекар тиме да каже.

— Велика, мој пријатељу, глупост! Ево шта је: Даринка, јединица моје сестре, бар тако стоји у писму што га је оставила, заволела се са неким младићем, омањим чиновником. Дође његов отац пре неколико дана и затражи од моје сестре Даринку за свога сина. А моја ти сестра, кад је то чула, ни две ни три, и не питајући своју кћер, истера скоро човека из куће. И јуче пристане да је да трговцу Марковићу, који је скоро двапут од Даринке старији...

— Па... даље... — промуца узнемирено Јован — Зашто је није дала ономе првом?

— Права глупост, кажем ти. Ма да је тај младић, као што сам се известио, и поштен и честит, и свршио школе — али сиромаш је. А моја се сестра, кад је чула каквог је стања, није дала ни опелити. Па како га је Даринка јако волела и како није хтела да пође за човека, који је два пут старији од ње, она је покушала да се отрује... И још је само мало требало... Али што си ти тако одједном побледио?

— Ох, Боже, каква несрећа! узвикну уплашено Јован... Да... права глупост... упропастити своје дете, своју јединицу тако... Збогом... морам да се журим.

Па руковавши се са лекаром, Јован се брзо упути својој кући. Њега одједном обузе страх и сумња: да ли неће то исто и његова Каћа да учини? А она је јутрос казала својој мајци, да га воли и да неће поћи за другог. И што се год више приближавао кући, њега све већа бојазан обузимаше... Ох, Боже мој, зар она, моја мила Каћа то да уради! узвикиваше он, скоро гушећи се од бола и страха... Па, и ако је сиромаш, само кад га она воли... све ће добро бити, муцаше даље пењући се уз стенице.

И онако блед и узнемирен отвори врата на соби. На оној истој столици седи његова жена, а његова кћи наслонила главу на мајчино крило и јеца. Он застаде мало. Одједном чудно узбуђење пројурни му кроз душу и натера му сузе на очи. Рашири скоро са свим руке и појурни својој кћери, гушећи се скоро од суза:

— Каћо, моја мила Каћо!... Оди!...

И дохвати своју кћер, која због ове изненадне милоште, поче још јаче да јеца, и стане јој љубити косу.

— Је ли, реци ми право, да ли га ти баш волиш?... Само ми то реци... па ја... ја ћу све учинити што ти хоћеш... И ако је сиромаш, али је, знам ја, поштен и честит... Само ми ти реци...

И место сваког одговара Каћа загрли снажно свога оца, и не гледајући му у очи, наслони своју главу на његове узбуркане груди, па поче још гласније да јеца.

ГДЕ ПОМОРАЊЕ ЗРУ

од
Н. А. Љејкина

(НАСТАВАК)

LXVII

На пароброду се тискаше путници скоро свију народности и по један силазаше по лествицама да заузму место у чунићима, те да отплове Плавоме Гротлу. Веслари се грдише међу собом примајући путнике, и затим одмицаше од пароброда. На палуби беше велика узбуна. Свако се старао да што пре сиђе у чун да би што више пробавио у гротлу до плиме. Чула се ту реч талијанска, француска, немачка, а највише енглеска. Ови људи, вада флегматични и спори у покретима, сад се журеше и прегуркиваше чуновима. Онај Енглез у шотландском оделу, осим обешена о раме бинокла, барометра, флаше и кутије, носио је још и плетену корпицу с рукатком. У корпи беше гомила малих кутијица са натписима, писаним црвеним плајвазом.

— Силазите брже и седајте у чун оног старога веслара. Он, истина, има само једно око, али је вештији од другог двооког, и брбља по мало француски, рече Русима контролор, прогуркујући их лествицама.

Чун се доде колебао по усталасаном мору. Ђорави веслар прими Николу и Коњурина, а Глафиру просто узе под пазухо, као дете, и посади на скамијцу у чуну.

— Лакше, лакше! Сломићеш чешљеве од корњачине коре! Ево, носим их у цепу! викала је она, али чун одмаче од пароброда.

Ђорави домча весла. Он беше скоро полунаг. Панталоне и рукаве од кошуље засукао толико, да даље ако је и хтео, није могао. На раздрљеним грудима види му се велика, густа чула. Лице му беше опточено кратком, густом постриженом брадом. Гледао је само на једно око. На глави, место капе, стоји му нека шарена крпица. Чун је прилазао великој, стрмој стени, на врху које пасу козе, и оне, с те висине изгледаху врло малене. Доле, под стеном, газе воду до колена два гола субјекта, чија се нагога прикривала само кратким гаћама. Они размахиваху рукама, викаху и мамљаху себи чамце, што се приближаваху.

— Гле, гле, у каквим су костимима, показује на њих Коњурин. — Је ли могућно, да станов-

ници тога острва носе такво одело?... Па то је просто Адамова одећа!

— Не може бити. Они се ваљда купају, одговара Николај Ивановић. — Глаша, гледај!

— Таман. Треба ми да гледам голе људе, одговори она.

— Допустите. Можда су на овом острву дивљаци? Јер има острва где дивљаци живе, започе Коњурин. — Па, шта да радимо? За невољу мораш их гледати, неће ти очи искочити.

— Не будалите, Иване Кондратићу! Дивљаци су у Африци а не у Италији.

— А од куд ви знате да је ово Италија? Могли су нас у Африку одвести.

— У Африци су Арапи, а овде видни беле људе, умеша се и Николај Ивановић.

— Ама, погледај ти! Од куд је то бело? Њушке им као у црнаца

Голим субјектима примакоше се два чуна. Они се одмах загњурише у воду и после неког времена показаше се снова, држећи нешто у рукама високо над главом.

— Шта то показује, пита Николај. — Јамачно је то нека представа Глаша, хоћеш ли да видимо? пита он жену.

— Хајде, не измишљај! одговори му ова, па се окрете веслару с питањем: — Ус грот бле? Далеко грот бле? Луан?

Веслар се обрте, пробрбља нешто неразумљиво и показа на отвор у стени, што стојаше баш над самом водом. Предњи чамци долазећи дотле губише се. Около отвора у стени стоје два војника, на качкетима им боја отворено зелена.

— Оно су неки солдати! показује Глафира. — Ваљда одржавају поредак.

Чун стиже томе месту. Војници пружине руке с малим билетима и викнуше нешто, но Глафира је од свега разумела реч — „антре“.

— Де лира пер персон, — пита веслар а маше главом на војнике.

— За улазак узимају две лире од переоне. Дед, Никола Ивановићу, вади шест лира! рече Глафира. — Јуф! Како је мали отвор на гротлу! Како ћемо ући и изићи? Господе! Пронеси!

Николај Ивановић узе улазнице. Коњурин побледио и говори:

— За своје новце и где кроз какву се рупу мораш провлачити! Требао нам је и тај ђаво!

— Ваља се сагнути овде, на дно чуна. Иначе нећеш проћи, рече Глафира и прва клече на дно чуна. —

Чун стоји пред самим отвором. Из гротла се чује потмуо пљесак весала у води. Веслар, упре весло у стену и викну нешто Николају Ивановићу и Коњурину, али ови не разумеваху што им је говорио. Овај онда скочи, докопа их рукама за врат и стаде их притискивати на дно чуна. Коњурин се стаде борити с весларом.

— Шта хоћеш ти, њушко арапска? Луд ли си, што ли ти је? викао је он ухвативши лађара за гушу.

— Сагните се, сагните се! Лезите доле! Иначе не можете ући у гротло, повика Глафира: али јаки лађар беше већ повалио и Николаја Ивановића и Коњурина и чун полете у гротло.

— Анатема те убила! Како се ти усуђујеш... рече Коњурин, подигнувши се; али на мах умукну од изненађења. Грдно гротло, високо неколикохвати, засијало се у плавој фосфорекој светлости. Вода беше тако прозрачна, да се видело дно у дубини од неколикохвати.

— Ах, каква дивота! Та, ово је волшебно царство! зачу се глас Глафире Семјоновне

— Ово је лепо измоловано! додаје Коњурин.

— Шта? Шта? Та то је све природно, то је природа!

— Је ли могућно? А мени се чини да је то Шваба засенуо.

— Ама, свет долази да ово види, за то што је природно.

— Допустите. А како се удешава у зимској баншти „Аркадија“?

— Па и тамо је од природе, вели Николај Ивановић. — Него, чувајте се ви, да се какав камен не одвали, па по тикви..

— Једно је што не разумем, рече Коњурин, разгледајући гротло, — где ли су то лампе повешали за ово осветљење?

— Али, шта је вама, Иване Кондратићу? Каже вам се да је природно осветљење, одговори му Глафира.

— Не може то бити. То вам никако не могу веровати. Са свих страна стене без отвора, ту мора бити мрак, ако нема осветљења, а међу тим овде је светло, само прелива на плаветно.

— Та разумејте ви, то је електрична светлост, електричство...

— Лепо, лепо, нек је и тако; али где су ти електрични фењери.

— Ах, Боже мој, па ово је природно електричство.

— То јест, како то? Без фењера?

— Та, разуме се, без фењера. Од природе.

— Бог с тобом, госпођо, не може то бити! Никола Иванићу, чујен, пита она вели?

— Чујем, чујем! узнемирено се одазва овај — Кад она вели тако, онда је истина. Она је начитана, зна из књига. Има свакојака електрицитета: има га природног а има га и неприродног. А то је магнетизам... Ја држим, Глаша, да ово није електрицитет, већ магнетизам... Животињски магнетизам... Јер и магнетизма има два: животињски и неживотињски. Шта ти мислиш на то Глаша?

— Па, ако је магнетизам, нека је магнетизам; само — природан је.

До њих у другом чамцу седи онај Енглеz у шотландском оделу. Он извади из корпе кутијицу, из кутице узне неку бубицу, и бацање је у вис да полети; али бубица паде на дно чуна

— Гле, овога лудака! Он и на Везув и овамо носи своје бубе и мале животиње! — напомену Коњурин.

— Мора бити да је „шенуо“, одговори Николај. — Ама, ја се све бојим, да се одозго не одвали какав камен, па не разлупа главу! Глаша, није ли већ време повратку?

— Ах, Боже мој, дај ми да уживам!

— А ако дође плима? Онда нећеш изаћи из гротла. Чула си, ваљда, шта рече наш земљак на броду?

— Па видиш, још нико не иде.

У томе, Енглеz пусти врапца из друге кутије. Врапац скочи, размахну крилима и паде на једну стену. Енглеz брзо докопа свој записник и стаде у њега нешто записивати.

— Е овај са свим извешао!... Са бубама и са врапцима путује! говорио је Коњурин.

— Ах, Боже мој! И овде голи! викну Глафира Семјоновна

— Где су? Где су? питају људи.

— Та ево их на стени.

— Е, онда смо ми у дивљем царству, на дивљим острвима са дивљим сталезима! — рече Коњурин.

Веслар размахну веслима и чун пође ка изласку, где су стојали голи људи.

(НАСТАВИТЕ СЕ)

ПРОКАЖЕНИ

— XAVIER DE MAISTRE —

(НАСТАВАК)

Прокажени: „Онај, који воли своју ћелију, наћи ће у њој покоја“. И сам нас Исус томе учи. Ја почињем увиђати истину тих узвишених речи. Осећање самоће се ублажује радом. Човек, што ради, није никад посве несрећан. Ја сам доказ. У лето обрађујем башту и то ме занима, а зими правим корпе и асуре; сам градим на себи хаљине; по сведневно спремам себи храну од онога што ми из болнице пошљу. А молитва испуњава часове, који ми остају за одмор. И тако година протече, а кад прође, мени изгледа још, да је кратка била.

Официр: Та треба да вам се чини читав век!

Прокажени: Јад и невоља чине часове дугим; али године теку увек једнако. Има у осталом на последњем ступњу несреће још једна радост, коју обичан човек не осећа и која ће вам изгледати

чудна, а то је, да постојите и да дишете. Ја по читаве летње дане проведем, непомичан, на овом месту, уживајући ваздух и природне лепоте: тада су ми све идеје тамне, неодређене; туга ми се свије у срцу; поглед ми блуди по долинама и по планинама, које ме опкољавају: ти различити изгледи су тако утиснути у моје памтење, да они чине тако рећи -- један део мене сама, и сваки је положај мој пријатељ, кога радо гледам сваки дан.

Официр: Ја сам често осетио томе нешто слично. Кад ме стегне туга и кад у људским срцима не могу наћи оно, што моје жели, тада се тешим, гледећи природу и мртве предмете, одам се планинама и дрвећима и чини ми се, да је свако биће, што је створено, пријатељ, кога ми Бог даде.

Прокажени: Ви ми дајете храбрости, да вам објасним шта се дешава у мени. Ја заиста волим предмете, који су тако рећи моји другови и које видим сваки дан; тако свако вече, пре но што се попнем у кулу, дођем поздравити глечере Риторске, мрачну шуму планине св. Бернарда и чудне врхове, који господаре долином Рема. Ма да је евемоћност божја видна у стварању мрава, као што је и у стварању васцеле васионе, ипак велики изглед брегова више импонује мојим осећањима; не могу да гледам те огромне масе, покривене вечитим ледом, без нека верска осећања. Али у том широком простору имам нека места, која претпостављам другима. Међу овима је усамљена она кућа на врху брега Шарвензода. Издвојена у сред шуме, крај пуне долине добија она последње зраке сунчеве, кад ово залази. Ма да никад нисам тамо био, осећам чудно задовољство, да је видим. Чим сунце залази, седећи у својој башти упрем погледе на њу и моја се уобразиља тамо одмара. Она ми је постала као нека својина; пробуђује ми се неко нејасно сећање, као да сам ја тамо живео некада, у срећнијим временима, и да је памтење на то у мени потамнело. Особито волим да посматрам високе планине, како се мешају с небом на хоризонту. Као и будућност, даљина ми ствара наде, моје бедно и угнетано срце верује, да сигурно постоји каква земља врло далеко, где ћу ја доцније, у будућности, моћи да окусим мало среће, за којом уздишем и коју ми неки тајни нагон представља, да постоји.

Официр: Са тако ватреном душом као што је ваша, вама је требало јамачно много снаге, да се помирите са судбином и да не паднете у очајање?

Прокажени: Ја бих вас варао, када би вам рекао, да сам увек измирен са судбином. Ја нисам још никако постигао то самоодрицање, које су постигли по неки пустиници. То потпуно жртвовање сваке наклоности, љубави људске није још учињено. Мој је живот у непрестаној борби и моћни утицај вере није увек способан, да спречи полет мојој машти. Она ме често и против моје воље одвуче у океан уображених жеља, које ме све воде у тај свет, о ком немам никаква појма, и

чија се фантастична слика увек ту налази, да ме мучи.

Официр: Кад бих могао да учиним, да читате у мојој души и да вам дам идеју о свету онакву, какву ја имам, све би жалости ваше и жеље у тренутку нестале.

Прокажени: Узалуд ми књиге говоре о по-кварености људској, о несрећама, скопчаним са њима: моје срце неће у то да верује. Ја увек преставам себи друштво искрених пријатеља и пуних врлина, одабраних супружника, које здравље, младост и богаство скупа обасипају срећом. Ја их замишљам, како лутају заједно по шумарцима, зеленијим и свежијим, него они што су, који нуде свој хлад, обасјаним од сунца, сјајнијег, но што је ово које ме обасјава и њихова ми се судбина све више чини да јој ваља завидети, што је моја све јаднија. У пролеће, кад ветар дува са Пијемонта по нашим долинама, ја се осећам сав прожет неком топлином, што оживљава, и ја дрхћем против воље. Осећам необјашњиву жељу и збуњена осећања за срећом, коју бих могао уживати, а која ми је украћена. Тада бежим из своје ћелије и лутам по пољима, да би слободније дисао. Избегавам, да ме виде ти исти људи, за којима моје срце гори од жеље, да их позна; и са врха брегова сакривен у шибљу као дивље звериње, моји погледи журе према граду Аости. Завидљиво гледам из даљине те срећне становнике њене, који једва ако ме и знају; јецајући пружам им руке и тражим од њих свој део среће. У свом заносу -- да ли да вам признам? -- загрлим по некад дрво, молећи се Богу, да га остави мени и да ми да једног пријатеља. Али су дрва нема; њихова хладна кора мене одбија; ничега нема сличног са мојим срцем, што дрхће и гори. Убијен тугом и уморен животом, одвучем се опет у свој стан, некажем Богу своје муке и молитва унесе мало мира у моју душу.

Официр: Тако ви, јадни човече, наједанпут подносите све зло и муке и душе и тела.

Прокажени: Ово последње није најгоре.

Официр: Они вас по неки пут и поштеде?

Прокажени: Свакога месеца расту и опадају са растењем и опадањем месеца. Кад је млад месец, обично трпим више; доцније слабост попусти и изгледа да је променила природу: кожа ми се осуши, побели, и не осећам готово никакве болове. Али то би се све поднело, кад не би било оних несаница, које ми она проузрокује.

Официр: Дакле и сан вас оставља.

Прокажени: Ах, господине, господине! несаница! несаница! Ви не можете замислити, колико је дуга и жалосна једна ноћ, коју несрећан проводи не тренувши, духом управљеним на ужасан положај, на будућност без наде. Не, нико не може то разумети. Узнемирење ми расте што ноћ више напредује; и кад хоће да сване моје је узбуђење такво, да ја не знам, шта ће бити; мисли су ми замагљене, осећам тада неко неописано стање, које

ме никад не обузима, осим у тим жалосним тренутцима. Час ми се чини, да ме вуче у провалу нека снага, којој се не могу одупрети; час видим црне мрље пред очима, и док их ја посматрам, оне се муњевитом брзином укрштавају и расту, при ближујући се мени. И набрзо бивају оне пред мојим очима читаве планине које ме притискују својим теретом. Други пут видим облаке како се појављују на хоризонту према мени као валови, који расту, групишу се и прете да ме угуше. И кад ноћу покушам, да устанем, како бих побегао од тих помисли, осећам се као привезан невидљивим везама које ми одузимају сву снагу. Ви ћете мислити, да је то сан. Али није. Ја сам сасвим будан. Ја видим непресано исте предмете што је тако ужасно осећање, које премаша све друге моје муке.

Официр: Могуће је да ви имате грозницу за време тих несаница. То вам сигурно она и проузрокује те разне врете заноса.

Прокажени: Ви држите, да то може доћи од грознице. Ох, како бих желео, да је то истина. Ја сам се до сада бојао, да те визије нису симптоми лудила и признајем вам, да ме је то много узнемиравало. Да бог да, да је у ствари само грозница.

Официр: Ви ме јако занимате. Признајем, да никад нисам могао представити себи положај, сличан вашем. Но држим, да вам он није био тако жалостан, док вам је живела сестра.

Прокажени: Само бог зна, шта сам ја њеном смрћу изгубио. — Али зар се ви не бојите, што сте тако близу мене? Седите ту на тај камен, а ја ћу сести иза лишћа па ћемо разговарати, а да се не видимо.

Официр: Зашто? Не, ви ме нећете оставити. Седите крај мене. (Говорећи то путник и нехотице пружи руку, да ухвати прокаженог за руку, коју овај брзо трже).

Прокажени: Неразумниче, ви хоћете руку да ми узмете?

Официр: Да бих је од срца стегао.

Прокажени: То би ми се први пут срећа осмехнула. Моју руку никад нико није стегао.

Официр: Шт.?! Зар осим те сестре, о којој сте ми говорили, ви никад неј имадосте других? веза Вас није нико од створова вама сличних љубио?

Прокажени: Срећом по људе нема на земљи никог, који ми је сличан.

Официр: Ви говорите, да ми се кожа жежи.

Прокажени: Оппростите, милостиви странче, ви знате да несрећан врло радо говори о својој несрећи.

Официр: Говорите, говорите, човече. Ви ми рекосте, да је једна сестра живела уз вас и помагала вам патње подносити?

(Наставиће се)

МОДЕРНА ЖЕНА

КРИТИЧКА СТУДИЈА

Frailty thy name is woman!
„Слабости, име ти је жена.“
Шекспир, *Хамлет*. 1. 2.

(НАСТАВАК)

III

Описали смо бољку, сад треба да дамо и лек; ми то нисмо у стању учинити, али можемо показати начин и пут којим се до њега најбоље и најбрже долази. Лек мора доћи једино, ако се жели трајан и потпун успех, из средине самих жена. Оне, које су остале у овом метежу и колебању здраве које озбиљно мисле и не лете за шимерама и утопијама лажних пророчица — те треба да стану на браник своје среће, свога мира, на браник будућности своје деце; оне морају јаким гласом енергично протестовати против тог лутања по магли и против ових модерних лажи, којима се чак и умови младих девојака све више и више окужују. Из женске средине мора пасти она реч, која за увек мора задржати напредовање женског питања у томе правцу, којим данас то иде, и ми данас ни најмање не сумњамо, да ће та реч заиста и пасти; само се прибојавамо, да не падне одвише доцкан!

Цвет треба чувати док је још у пулолку, е тога бдите мајке, над својим кћерима, те да буду цвеће чијим се цветом и највећи филистри морају очарати; а не превремено прецветале руже, које ни мириса ни лепоте немају, те их сваки као нешто непотребно ногом гура са свога пута, да му не смета посматрању истински лепога и свежега. Ми ни у колико не чезнемо за прошлим временима, за трубадурима и њиховим сентименталним романсама, нити, пак, желимо у сну или на јави повратак ритерског доба са чедним, стидљивим и до крајности глупим голубицама из кавеза, госпођица са замкова витешких; ми не уздишемо за тим временима, нити оцењујемо данашње доба срањујући га са прошлшћу! Од тога смо далеко, врло далеко, не требају нам ни наочари, да добро видимо овај свет, јер се он и иначе сам врло јасно и очито показује свакоме, који уме и хоће објективно да види, па смо чак и толико били објективни у свом раду, да се бојимо да ће нам се пребацити сувишна субјективност. Чак и то примамо, јер врло добро познајемо оно, што описујемо, а приговори нису у стању завести никад са правог пута наше критичко објективно разматрање. Ми тражимо у име здравога човечанства здраву жену, жену која себе и живот познаје и зрело мисли о будућности, која зна своје дужности и не жуди лакомислено за оним, што није за њу нити за њену природу. Ми тражимо потпуну жену, а не мушкобанасто створење, које се толико разликује од осталих жена, као што се разликује и од

мушких; испала је из кола, чије савршенство није познала, а није никако у стању, да постигне друго коло; које се по свему битно разликује од ње!

Највећи људски умови, говорећи о друштву помињу његово болесно стање и песимизам све више овлађује духовима данашњих мислилаца и песника; ако овако устраје биће двадесети век обележен у историји као болестан и т. уо век, који поред свег умног савршенства и напретка у души своје душе крије многе опасне бациле, које му трују и онакажују цео организам. Једна од тих бацила, и то чак врло важна, од које се временом рашчињавањем стварају многе друге нове, јесте и женско питање.

Ми правимо огромну разлику између модерне жене, коју срећемо на позорници живота и домаћице. Та разлика постоји заиста и не да се по рећи. Модерна жена није за породицу, она обраћа мало пажње својој деци и не зна им улисти у душу здраву духовну храну, а у трзавицама, којима се сваког дана без нужде излаже, ускоро је изневери снага, те постане до крајности нервозна и мрзовољна на цео свет и сваким се тренутком све више удаљује од средине, у којој је очекује за довољство и мир, и баца се место у загрљај брата или мужа у — вртлог нерасправљених друштвених питања. Ми остављамо лекарима, да они изрекну свој суд о томе, како на децу утиче нервозна раздражљивост материна, а ми ћемо се задовољити само тиме, да кажемо да би на свету било на сваки начин много мање зла, кад би свако дете имало добру и увиђавну матер којој на срцу лежи срећа њеног детета, те му с тога из најраније младости улива у душу најлепшу и најбољу науку, а не оставља га васпитању туђих људи од колевке до прве цигаре или дуге сукње.

Шта бисмо могли одговорити двадесетом веку, кад би нас напао пребацивањима, да му нисмо дали нити оставили у наслеђе добре мајке?

Модерну жену и њен рад не може нико озбиљно узимати.

Држимо, да треба да напоменемо још једну околност, коју данашњи нараштај лако испушта из вида, ма да би од самог почетка сваког свог рада, првим кораком у јавни живот, требало да о њој води озбиљан рачун и прида јој ону важност, који таква околност и заслужује. И ако се на сва уста у историји и правима тврди и доказује, да право песнице, право *јачега*, данас више не постоји, оно ипак постоји, али у другом смислу. Само је песница у свиленим рукавицама па се не осећа одмах тако јако њен удар, али њен удар и његове последице понављају се сваког часа у сваком дану и остаће дотле на светској историјској површини, докле траје људи и људског друштва. Овај је век толико материјалистички, да је сваки упућен на самога себе, на своју снагу; и у колико који човек има већу моралну или физичку снагу, у толико ће даље отићи на свом путу. Слабији се безусловно, ако хоће да корачају кроз живот, морају ослањати на јаче, додајући овима

нешто и од своје снаге ради бољег отпора против других, својих супарника. Тако се корача унапред.

(Наставиће се)

ПОЗОРИШНА ХРОНИКА

Још неколико речи о репертоару

Некако се незгодно десило те нисам никако могао отићи да гледам „Скендербега.“ Веома жалим за тим, а ко зна да ли ће још који пут доћи на репертоар. Скендербег је једна од најсимпатичнијих личности у целој Балканској Историји, и ако је писац имао поле лаку руку, могао је од њега направити врло лепо и врло симпатичну драму. То дело може чак бити и прецуно погрешака, с гледишта драмске уметности, па ипак да буде допадљиво паметном човеку. Мени је овај комад од некуд у неколико познат (не могу да се опоменем: да ли сам га гледао у својој раној младости код каквог „путујућег друштва,“ или сам где што о њему читао, или ми је чак неко нешто причас...) и оставио ми је пријатну успомену, само је то и сувише недовољно, да бих вам о њему могао овде говорити. Кад сам, дакле промашио представу, био сам јако онерасположен, а та се зловоља повећала још и тиме, што сам стављен у немогућност да напишем ову моју недељну хронику, јер никаквог ваљаног комада у репертоару целе недеље није било. Или тек ваљада нећете да вам говорим о „Микаду“? Замислите како је Управа саставила позоришни репертоар за целу недељу: „Птичар“, „Роберт Баво“, „Скендербег“, „Дупла Пуница“ и „Микадо“ или ти пак „један дан у Типу!“ Кад, дакле, човек пропусти „Скендербега“, може остати код куће читаве недеље миран, али ако не ужива привилегију обична мирна грађанина, да може мирно седети код своје куће и гледати свој посао,“ него је осуђен писати извештаје о позоришним комадима из целе недеље, за недељни број, онда — онда му остаје да се грува у прса или да грди Управу због оваквог репертоара. После дужег колебања и приличне унутрање борбе, ја сам изабрао ово друго. Желите, ли да вам казујем разлоге? Баталите! знамо их....

Моја ће се грдња свести на једну врло малу и врло просту констатацију, што смо је, ако се не варам, учинили сви заједно, а то је: да Управа при склапању репертоара не располаже никаквим укусом, и да не зна шта ради, нити зна шта хоће. Извесни људи тврде да су докучили у неколико намера Управе, и веле да Управа зна шта хоће: хоће да остане где је. То је, по нашем мишљењу, веома лепа амбиција, која је и Мак Махона прославила, (*j'y suis, j'y reste*) па му је ускоре донела и маршалски штап. Само то не испада сваком за руком. Неком донесе штап а неком батине...

Да Управа нема укуса у избору доказ су живи: „Птичар“ „Роберт Баво“ и „Микадо“, јер само какав лецедерски момак или какав агенат, „који путује с мустрадама из горњих места“ може „радо гледати“, овакве гњиле продукте. А Управа ваљада не држи да се већина престоничке публице састави из оваквих елемената?

Да Управа не зна шта хоће (бар у оном делу што се публице тиче) доказ је ово савршено осуство сваког плана у избору комада. Ево прође права сезона позоришна и од ње нам ништа не остаде, сем једне *свечаности*, која улази у општи програм данас у Србији, и неколико без реда и ради рекламе, узетих српских комада. У мају публика већ не долази у Позориште и глумци праве вицеове: како ће Управа чим сврши с „Птичаром“ отворити и кавез те пустити и — птице, т. ј. сав „сувишни персонал, да не би за време распуста и ових рђавих дана, јели „цабе плату.“ Управа мисли да овом оперетом заврши свој овогодишњи биланс, да крунише свој рад и тиме изврши своју замисао.

Јер Управа, и крај све своје сиротиње ипак има једну идеју. Та је идеја у томе, што ће се на крају године публиковати — или поднети, „тамо где треба“, сума прихода, па ће се по њеној величини као моћи судити о Управином раду а нама, тобожњим критичарима тиме доказити, да нисмо имали право, што смо јој замерали те ово, те оно.

Кад таква мисао поседне какав јак темперамент онда човек изгледа као да је на сугреб стао. Он се цео њој преда, само о њој мисли, свуд види неки *à propos* и згодну прилику да се она потпомогне и оствари. Тада човек почне личити на оне разноврне панорамције, који се деру на људе који пасају и говоре сваком оно што ће им се допасти; који се паште да експлоатишу сваки догађај и који збркају и смунђају све заједно, и убиство „Руског Цара“ и „пад Плевне“ и „земљотрес у Лисабону“ и „човек снегом затрпан итд.“ Код тих људи нам је досадна та црта њихова, јер је општа и банална код целог реда; али код људи који живе нашим животом, под истим готово условима као и ми, па чак заузимају и неке високе положаје, та је особина веома занимљива и по који пут производи најемпхније ефекте. Ми имамо два таква случаја пред нама. Гоњена том неутолимом жеђу за рекламом и добрим приходима, Управа је дала једну анонсу, од које Београд још није видео комичнију.

Г. Веснић (ви сви познајете тога господина?) држао је неко предавање о „Хамлету“, какав као тамо он изгледа кад га г. Веснић мете под „призму правне науке“ (sic!) — и Управа одмах због тога приреди представу „Хамлета“. Ја ћадох пући од смеха! Какве везе има ово предавање поштовања доссојног професора са славном трагедијом Шек-

спировом? Или зар Управа толико тера нерасудност да држи да ће Шекспирово име учинити симпатичнијим па чак можда и популарнијим, кад га поткрепи са омиљеним именом Д-га Веснића?

То је једна, чисто смешна епизодица, али је друга много карактеристичнија.

Гђа Милева Радуловићка је једна одлична глумица и неко се сети да се 1 априла навршује 36 година како је почела глумити. Ха! дивна идеја! Треба то раструбити: свет ће из симпатије према њој још једном напунити кућу. Истина тај се датум не прославља. До сада се славила само двадесетпетогодишњица, педесетогодишњица и у изванредним случајевима четрдесетогодишњица. Ако би се стала славити 36-тогодишњица, онда може и 37, 38, 39-тогодишњица, па најзад и 36 година и један месец и два месеца и три... итд.

Али ваљада је Управа — мислите ви — хтела да се користи том приликом, те да се покаже према своме старом и врло заслуженом члану љубазна и благодарна па да *награди* приходом ове преставе његове тридесетогодишње напоре? Ова се представа, можда, приредила као *користица* гђи Радуловићки? Не, од те представе као и од целокупног свог рада гђа Радуловићка неће имати ништа — сем ако у ишта сматрате ону анонсу, што је је сам г. управитељ, својом сопственом руком написао и пратио новинама. Видите о каквим се књижевним пословима бави овај директор нашег књижевно уметничког завода?

Гледајући ову рекламу мени паде на ум оно питање једног љубазног и добродушног египте: шта пијеш да ме частиш?

Изгледа још као да се овим поступком нека нарочита најња поклања овој одличној радници и дугогодишњој паћеници Е зато баш нисам хтео ићи тог вечера у Позориште, кад од те паре Радуловићка неће видети никакве вајде.

Управа ревностно истражује у књижевности (превод д-ра Љ. Недића) у друштву („предавање“ г. Мил. Р. Веснића) у самом Позоришту, па и у самом приватном животу ових јадних глумаца — најмањи догађај, најситнију епизодицу, најбезначајнији детаљ; па и најинтимнији осећај, да би то ставили на продају, па ма по какву цену. Не пита се да ли се то може ставити у обрт? да ли је то на продају? да ли ће то какве велике користи донети? Не, главно је да на то може да падне пара, а зауар ма колика...

„Каквог дивног сарафа губи свет у мени“ моћи ће рећи овај човек кад му дође земац да свијетом промени.

Spectator.

